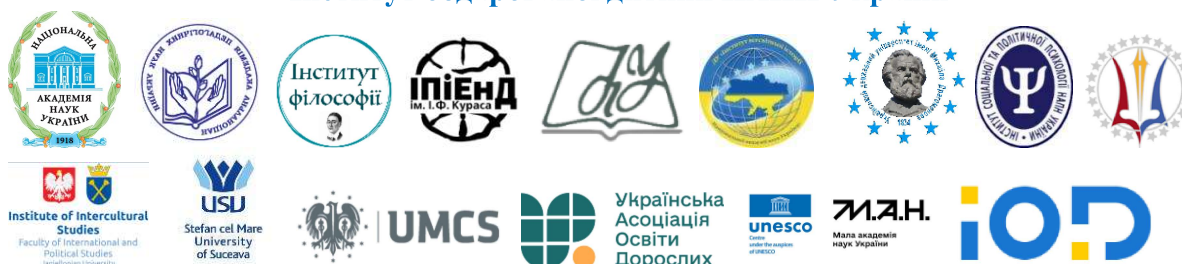


Національна академія наук України
Національна академія педагогічних наук України
Інститут філософії імені Г. С. Сковороди НАН України
Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України
Інститут історії України НАН України
Інститут всесвітньої історії НАН України
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Інститут соціальної та політичної психології НАПН України
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України
Інститут міжкультурних студій Факультету міжнародних і політичних студій
Ягеллонського університету в Кракові (Польща)
Сучавський університет «Штефан чел Маре» (Румунія)
Інститут педагогіки Університету Марії Кюрі-Склодовської в Любліні (Польща)
Громадська спілка «Українська асоціація освіти дорослих»
Національний центр «Мала академія наук України»
Інститут обдарованої дитини НАПН України



МАТЕРІАЛИ

*VII Міжнародної міжгалузевої
науково-практичної онлайн-конференції*
**«Культура, наука, освіта:
смісловиттєві цінності
в сучасних умовах»**

25–31 березня 2026 року

*в межах XVII Міжнародної виставки
«Сучасні заклади освіти – 2026»*

Київ
2026

DOI <https://doi.org/10.63437/978-617-7734-51-1-2026-1736>

УДК 17.022.1:316.7:316.48:37.013

K90

K90 **Культура**, наука, освіта: смисложиттєві цінності в сучасних умовах : матеріали VII Міжнародної міжгалузевої науково-практичної онлайн-конференції (Київ, 25–31 березня 2026 року). / Упоряд. Л. І. Ткаченко, В. М. Шульга. – Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2026. – 1 736 с.

ISBN 978-617-7734-51-1

До збірника увійшли статті й тези учасників VII Міжнародної міжгалузевої науково-практичної онлайн-конференції «Культура, наука, освіта: смисложиттєві цінності в сучасних умовах», що відбулася в межах XVII Міжнародної виставки «Сучасні заклади освіти – 2026», у яких автори висвітлюють питання: цінності миру vs цінностей війни; аспекти розвитку українського соціуму як суб'єкта міжнародної спільноти; чинники розвитку суспільства та завдання його розвитку; актуалізацію філософських, соціальних і освітніх проблем у час невизначеності; національні й міжнародні освітні тренди розвитку особистості.

Видання рекомендовано для науковців, керівників і представників закладів освіти, інститутів післядипломної освіти, педагогічних працівників усіх ланок системи освіти.

Статті подано в авторській редакції (збережено авторські мову й граматику). Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за точність наведених фактів, цитат, посилань на джерела тощо.

УДК 930.2+316.3/323.1+37.01/.02/.06

3. Ілійчук Л. Штучний інтелект і якість освіти: можливості, виклики та загрози. Науково--педагогічні студії. 2024. Вип. 8. С. 232 – 248. URL: <https://dnrb.gov.ua/ojs/npstudies/article/view/144/133>. (дата звернення 08.01.2026).
4. Коломієць А. М., Кушнір О. І. Використання штучного інтелекту в освітній та науковій діяльності: можливості та виклики. URL: <https://vspu.net/sit/index.php/sit/article/view/5567/5009>. (дата звернення 08.01.2026).
5. Топузов О., Алексєєва С. Можливості використання штучного інтелекту в освітньому процесі закладів середньої освіти в умовах воєнного стану. URL: <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/718/814>. (дата звернення 08.01.2026).

Грошовенко О. П.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та освіти,
Маріупольський державний університет,
olgardpu@gmail.com

ФІЛОСОФІЯ ІНТЕГРАТИВНОГО ПІДХОДУ В ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ: ВІД ФРАГМЕНТАРНИХ ЗНАЬ ДО ЖИТТЄВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Анотація. У статті здійснено комплексний теоретико-методологічний аналіз впровадження інтегрованих стратегій у сучасний простір початкової освіти. Автор обґрунтовує доцільність переходу від класичного предметно-центризму до концепції змістової конвергенції, що відповідає когнітивним запитам Нової української школи. Особливу увагу приділено дидактичному потенціалу курсу «Я досліджую світ» як фундаментальної моделі світоглядного синкретизму, що забезпечує формування цілісного інтелектуального сплаву у молодших школярів. У роботі вперше представлено праксеологічний вимір інтеграції у позаурочний час на прикладі діяльності Центру розвитку дитини «Гран-Прі» (м. Вінниця). Описано авторську методiku створення «тематичних макрокосмів» у межах груп подовженого дня, де через діяльнісний підхід та STEM-технології відбувається контекстуалізація знань і розвиток м'яких навичок (soft skills). Доведено, що інтегрований підхід виступає стратегічним інструментом гуманізації навчання, мінімізуючи когнітивне перевантаження та стимулюючи формування життєздатної, компетентної особистості в умовах глобальних інформаційних викликів.

Ключові слова: освітня інтеграція, дидактична конвергенція, синкретичне мислення, компетентнісний контур, інтеграція в умовах ГПД, модель організації освітнього простору, фасилітація навчання.

Abstract. The article provides a comprehensive theoretical and methodological analysis of the implementation of integrated strategies in the modern space of primary education. The author justifies the feasibility of the transition from classical subject-centrism to the concept of content convergence, which meets the cognitive needs of the New Ukrainian School. Special attention is paid to the didactic potential of the course

"I explore the world" as a fundamental model of worldview syncretism, which ensures the formation of a holistic intellectual fusion in younger schoolchildren. The work first presents the praxeological dimension of integration in extracurricular time using the example of the activities of the Child Development Center "Grand Prix" (Vinnitsia). The author's methodology for creating "thematic macrocosms" within extended day groups is described, where knowledge is contextualized and soft skills are developed through an activity approach and STEM technologies. It is proven that the integrated approach acts as a strategic tool for humanizing learning, minimizing cognitive overload and stimulating the formation of a viable, competent personality in the conditions of global information challenges.

Keywords: educational integration, didactic convergence, syncretic thinking, competency contour, integration in the conditions of GPA, model of organization of educational space, facilitation of learning.

Сьогодні ми стаємо свідками формування нової освітньої моделі, де взаємодія вчителя та учня базується на інтенсифікації пізнавальної активності та використанні розвивальних технологій. Концепція Нової української школи (НУШ) розглядає інтегроване навчання не просто як методичний прийом, а як цілісний підхід до формування світогляду дитини [6]. Пропонуючи альтернативу предметно-центричному підходу, інтегроване навчання постає ключовим механізмом подолання розриву між колосальним обсягом інформації та реальними когнітивними можливостями учнів. Вона виступає універсальним інструментом реформування освітнього простору.

Науковий контент доводить, що методологія інтегрованого навчання перебуває у стадії активної розробки й подекуди викликає дискусії в професійному середовищі. Однак потенціал інтегрованого навчання є незаперечним. Дидактичний статус інтеграції як одного з фундаментальних принципів підтверджується численними психолого-педагогічними дослідженнями. Науковці схильні вважати, що гуманістичний вектор освіти неможливий без синтезу знань та виховання системного мислення.

Про важливість інтеграції знань неодноразово наголошувалось у прогресивній педагогіці. Ще в епоху Відродження вчені, виступаючи проти схоластики в навчанні, підкреслювали важливість формування у школярів цілісних уявлень про взаємозв'язок природних явищ. Я. Коменський вважав, що для формування системи знань важливо послідовно встановлювати зв'язки між навчальними предметами. Не втратили актуальності думки Д. Локка про доцільність наповнення змісту одного предмета фактами інших. К. Ушинський справедливо вважав, що знання та ідеї, які повідомляються будь-якими науками, повинні органічно об'єднуватися у світлий і, по можливості, широкий погляд на світ та життя взагалі [5].

Ідея інтегрованого навчання знаходить свій відгук і як у працях класиків педагогіки, так і у сучасних дослідженнях (О. Савченко, В. Ільченко,

С. Гончаренко, Л. Варзацька, Ю. Мальований, Л. Масол, В. Томенко, Т. Усатенко та інші).

Етимологічно поняття «інтеграція» походить від латинського кореня, що означає «відновлення» або «об'єднання частин у цілісність». Інтегративний підхід в освіті розуміють як підхід, що веде до інтеграції змісту, доцільного об'єднання елементів у цілісність [4, с.356].

Сучасні дослідники розглядають інтеграцію як діалектичний процес: це одночасне взаємопроникнення та уніфікація знань, що існують у нерозривній єдності з процесами диференціації та спеціалізації наук [5].

Інтеграція має на меті створення у дитини мозаїчного, але цілісного сприйняття дійсності, забезпечення конкурентоспроможності випускника через якісну підготовку, оптимізацію інтелектуального розвитку в межах загальноосвітнього циклу, підвищення мотивації та залученості учнів до навчального процесу, реалізацію виховного потенціалу навчання [5].

Основним інструментом впровадження цієї стратегії є інтегрований урок. Як зазначає Т. Засекіна, такий формат дозволяє структурувати блоки знань із різних дисциплін довкола центральної проблеми, що дає змогу розкрити перед учнями глобальні закони та закономірності, які є спільними для різних наук.

Метою початкової освіти є гармонійний розвиток особистості дитини, її природних здібностей і талантів, формування емоційного інтелекту та компетентностей, необхідних для взаємодії із спільнотою і подальшого поступу в навчанні, утвердження української національної і громадянської ідентичності на основі поваги до прав людини, відповідального ставлення до себе і навколишнього світу [2].

Незважаючи на розмаїття поглядів щодо впровадження інтегрованих підходів, у науковій спільноті переважає думка про фундаментальну роль міжпредметного синтезу як найбільш адекватної відповіді на виклики сучасної школи. В умовах інтенсивного оновлення освітнього контенту, коли спостерігається стрімка інформатизація та дефіцит навчального часу, інтеграція забезпечує:

- системність сприйняття: формування в учнів цілісної ментальної моделі світу замість розрізнених фрагментів знань;
- когнітивну економію: раціоналізацію навчального процесу через усунення дублювання матеріалу в різних дисциплінах;
- діяльнісний вектор: можливість застосовувати теоретичні знання в комплексних, наближених до життя ситуаціях;
- психологічний комфорт: зниження інтелектуального перевантаження молодших школярів завдяки зміні фокусу з механічного запам'ятовування на встановлення логічних зв'язків.

Сьогодні інтеграція розглядається не просто як поєднання уроків, а як стратегія гуманізації навчання. Вона дозволяє педагогу змістити акцент з «викладання предмета» на «розвиток особистості». Оскільки мислення дитини молодшого шкільного віку за своєю природою є синкретичним (цілісним), розподіл знань на жорсткі дисциплінарні межі часто стає перепорою для глибокого розуміння суті явищ.

Таким чином, інтегрований підхід виступає каталізатором пізнавального інтересу, перетворюючи освітній процес на захопливе дослідження взаємозв'язків, що існують у природі та суспільстві. Це створює надійний фундамент для формування ключових компетентностей, передбачених концепцією Нової української школи.

Відтак, інтеграція - це не просто педагогічний прийом, а стратегічна можливість вивести дитину на вищий інтелектуальний рівень, презентуючи їй цілісну картину світу, де вона усвідомлює своє місце.

Увесь спектр навчальних дисциплін початкової школи володіє прихованим інтеграційним ресурсом, проте найбільш рельєфно цей потенціал втілений у інтегрованому курсі «Я досліджую світ». Дана дидактична модель є еталоном цілісного підходу, де розмиваються жорсткі межі між окремими науками на користь формування глобальних ідей. Унікальність цього курсу полягає у його світоглядному синкретизмі: він не просто об'єднує різні факти, а створює платформу для самоідентифікації дитини в системі «людина - суспільство - природа» [1].

Освітня архітектура курсу базується на органічному поєднанні змісту ключових галузей: природничої (пізнання об'єктивної реальності); громадянської та історичної (формування соціальної відповідальності та пам'яті); соціальної та здоров'язбережувальної (культура безпеки та життєстійкості); технологічної (практичне втілення задумів).

Стратегічна спрямованість курсу орієнтована на конвергенцію ключових та предметних компетентностей. Зокрема, через призму дослідження навколишнього середовища дитина опановує навички наукового мислення, екологічну грамотність та цифрову адаптивність. Предметна результативність тут виявляється у здатності школяра застосовувати методи спостереження та експерименту для розв'язання життєвих проблем. Відтак, курс «Я досліджую світ» постає не як статичний набір інформації, а як динамічний інструмент розвитку системного інтелекту, де кожне заняття інтегрує ціннісні орієнтири, знання та практичний досвід учня в єдиний компетентнісний контур.

Фундаментальною одиницею практичної реалізації вищезгаданих підходів виступає інтегрований урок, який постає не просто сумою знань, а цілісною дидактичною системою. Таке заняття виконує роль своєрідного вузла, де

довкола центрального об'єкта чи актуальної проблеми концентруються смислові блоки з різних галузей знань.

На відміну від традиційних предметних уроків, інтегрована форма навчання дозволяє «ущільнювати» інформацію, висвітлюючи її багатогранно та об'ємно. Це створює умови для когнітивного синтезу, коли учень не просто пасивно сприймає факти, а самостійно встановлює причинно-наслідкові зв'язки між природними явищами, математичними закономірностями та соціальними процесами. Відтак, такий урок трансформується у простір активного дослідження, де кожне нове поняття органічно вплітається у вже сформовану систему уявлень молодшого школяра.

Ключова місія інтегрованих занять полягає у тематичній концентрації спорідненого контенту з різних галузей знань довкола єдиного смислового ядра. Такий підхід дозволяє дешифрувати універсальні закономірності розвитку природи та суспільства, які зазвичай вивчаються ізольовано. Завдяки цьому учні отримують інструментарій для формування панорамного світогляду та набувають здатності до вільної навігації у складному інформаційному просторі.

В основі подібних уроків лежить архітектура глибинних міжпредметних взаємодій. Це не лише демонструє системність знань, а й виводить когнітивний розвиток молодшого школяра на принципово новий рівень, стимулюючи креативність, інтелектуальну гнучкість та емоційну емпатію. У результаті такого синтезу в свідомості дитини формується не просто набір фактів, а цілісний інтелектуальний сплав. Його цінність зростає не за рахунок механічного додавання даних, а через глибоке поєднання різних точок зору, методологічних позицій та ціннісних орієнтирів.

Головне завдання інтегрованих уроків - «акумулювати» споріднений контент декількох дисциплін навколо єдиного тематичного стрижня. Це дозволяє продемонструвати дітям єдність природних та суспільних явищ. Замість фрагментарних відомостей у дитини формується синтезований світогляд, де знання збагачуються не кількісно, а якісно - через поєднання різних поглядів, емоцій та логічних висновків.

Аналіз освітніх стандартів свідчить, що кожен предмет у початковій ланці має прихований інтеграційний ресурс. Педагог може комбінувати дві, три або навіть чотири дисципліни, за умови, що їхній зміст має логічні точки дотику та спільну смислову основу.

Інтегрований урок не може існувати ізольовано, він є органічною ланкою в ланцюжку навчально-виховного процесу. Ефективність такої форми роботи залежить від трьох ключових факторів: обґрунтованість вибору предметів для синтезу; виважений відбір дидактичних методів відповідно до вікової психології; синергія дій вчителя та учнів.

Сучасна освітня парадигма диктує необхідність виходу інтеграційних процесів за межі академічної години. Позаурочна діяльність, зокрема в межах функціонування груп подовженого дня (ГПД), постає унікальним полігоном для апробації горизонтальної тематичної інтеграції. На відміну від урочної системи, де домінує когнітивний компонент, простір ГПД дозволяє реалізувати діяльнісно-орієнтований підхід, перетворюючи засвоєння знань на багатогранний життєвий досвід.

Рельєфним прикладом такої методичної стратегії є освітня модель Центру розвитку дитини «Гран-Прі» (м.Вінниця). Тут інтеграція не обмежується механічним поєднанням змісту різних дисциплін, а базується на створенні цілісного тематичного макрокосму. Програма Центру вибудовується навколо змістових домінант, де кожна тема (наприклад, «Транспорт», «Екзотичні тварини», «Експедиція у світ професій» тощо) стає наскрізною для всіх видів активності: від логіко-математичних ігор до художньо-естетичного моделювання та природничих експериментів. Методологічна цінність такого підходу виявляється у кількох аспектах:

- *контекстуалізація знань*: теоретичні концепти, отримані на уроках, трансформуються у прикладні навички. Дитина не просто вивчає властивості матеріалів, а застосовує їх у ролі архітектора чи дизайнера, що забезпечує перехід від абстрактного мислення до конкретної праксеології;
- *синергія інтелектуального та емоційного розвитку*: тематичні блоки в ГПД стимулюють виникнення стійких емоційних домінант. Це активізує внутрішню мотивацію до пізнання, оскільки навчання набуває ознак захопливого квесту чи соціальної ролі;
- *компетентісна конвергенція*: у процесі виконання проєктних завдань відбувається одночасне формування м'яких навичок (*soft skills*) - комунікації, командної взаємодії, критичного оцінювання результатів - та предметних умінь.

Особливістю даної моделі є те, що вихователь ГПД виступає не ретранслятором інформації, а фасилітатором інтегрованого середовища. Використання STEM-технологій, арт-терапевтичних технік та ігрового моделювання дозволяє «ущільнювати» освітній простір, уникаючи при цьому інтелектуального перевтомлення вихованців.

Таким чином, позаурочна діяльність у Центрі «Гран-Прі» демонструє, що інтеграція є дієвим інструментом подолання фрагментарності дитячого світосприйняття, забезпечуючи формування життєздатної особистості, готової до варіативної діяльності у динамічному світі.

У контексті реалізації концепції Нової української школи інтеграція постає не просто методичним інструментарієм, а фундаментальною стратегією гуманізації освіти. Вона дозволяє подолати деструктивний розрив між стрімким

зростанням інформаційного потоку та психофізіологічними можливостями молодших школярів. Завдяки синтезу знань забезпечується перехід від фрагментарного вивчення дисциплін до формування цілісної світоглядної картини, де дитина усвідомлює взаємозв'язок природних і суспільних процесів.

Доведено, що інтегроване навчання є каталізатором інтелектуального розвитку, оскільки воно базується на природній синкретичності мислення дитини 6–10 років. Впровадження інтегрованих уроків сприяє «когнітивній економії» навчального часу, усуває дублювання контенту та активізує творчий потенціал учнів. Результатом такого навчання є не накопичення статичних фактів, а формування гнучкого «інтелектуального сплаву», що дозволяє випускнику початкової школи бути конкурентоспроможним і адаптивним.

Інтегрований курс «Я досліджую світ» є ключовим інструментом конвергенції природничої, соціальної, громадянської та технологічної галузей. Він виступає динамічним середовищем для самоідентифікації особистості та розвитку системного інтелекту [1]. Саме в межах цього курсу найбільш ефективно реалізується дослідницький підхід, що трансформує теоретичні знання у життєві компетентності.

Досвід роботи переконливо демонструє, що простір груп подовженого дня володіє значним ресурсом для горизонтальної тематичної інтеграції. Завдяки діяльнісному підходу та створенню «тематичних макрокосмів», заняття в ГПД забезпечують глибоку контекстуалізацію знань. Використання фасилітативних методів, STEM-технологій та арт-практик у позаурочний час дозволяє формувати у вихованців комплекс м'яких навичок (*soft skills*) у поєднанні з предметними вміннями.

Успішність інтеграційних процесів безпосередньо залежить від професійної готовності педагога виступати дизайнером освітнього середовища. Подальші дослідження доцільно спрямувати на розробку інноваційних діагностичних методик оцінювання рівня сформованості цілісного мислення учнів, а також на пошук нових комбінаторних моделей інтеграції у системі позашкільної та неформальної освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Грошовенко О. П. Технології навчання освітніх галузей «Природознавство», «Суспільствознавство», «Здоров'я і фізична культура» : навчально-методичний посібник для студентів спеціальності 013 «Початкова освіта», Вінниця: 2017. 279 с.
2. Державний стандарт початкової освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 №688. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/59891/
3. Діяльнісний підхід. Українська Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Діяльнісний_підхід Енциклопедія освіти. Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

4. Засекіна Т. М. Інтеграція в шкільній природничій освіті: теорія і практика: монографія. Київ: Педагогічна думка, 2020. 400 с.
5. Концепція Нової української школи [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>.

Гудзенко Н. Г.,
*заступник директора з навчально-виховної роботи
Новоушицької спеціальної школи Хмельницької обласної ради,
ngudzenko27@gmail.com*

КОМУНІКАЦІЯ ЯК ОСНОВА СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ВИКЛИКІВ

Анотація. У статті проаналізовано комунікацію як основу соціалізації дітей із порушенням слуху (ПС) в умовах сучасних освітніх викликів. Висвітлено особливості розвитку мовлення та комунікативної взаємодії дітей з порушеннями слуху, роль сурдопедагогічної підтримки у формуванні соціальних компетентностей. Проаналізовано сучасні підходи до організації освітнього процесу у спеціальних закладах освіти. Окреслено шляхи подолання бар'єрів інклюзії – через жестову двомовність, технологічні інновації, підготовку педагогів і розвиток комунікативної культури суспільства. Розкрито системне застосування інтерактивних методів навчання, яке спрямоване на активізацію комунікативної діяльності учнів, розвиток їхніх мовленнєвих навичок та формування соціальної взаємодії.

Ключові слова: комунікація, соціалізація, діти з порушеннями слуху, спеціальна освіта, інклюзивне середовище, жестова мова, жестова двомовність, педагогічна підтримка.

Abstract. The article analyzes communication as the basis for the socialization of children with hearing impairments (HID) in the context of modern educational challenges. The features of the development of speech and communicative interaction of children with hearing impairments, the role of deaf-and-dumb pedagogical support in the formation of social competencies are highlighted. Modern approaches to the organization of the educational process in special educational institutions are analyzed. Ways to overcome barriers to inclusion are outlined - through sign bilingualism, technological innovations, teacher training and the development of the communicative culture of society. The systematic use of interactive teaching methods is revealed, which is aimed at activating the communicative activity of students, developing their speech skills and forming social interaction.

Keywords: communication, socialization, children with hearing impairments, special education, inclusive environment, sign language, sign bilingualism, pedagogical support.